

R. 9a / 16. 1

RÉGÉSZETI DOLGOZATOK

AZ EÖTVÖS LÓRÁND TUDOMÁNYEGYETEM
RÉGÉSZETI INTÉZETÉBŐL

1

DISSERTATIONES ARCHÆOLOGICÆ

EX INSTITUTO ARCHÆOLOGICO
UNIVERSITATIS DE ROLANDO EÖTVÖS NOMINATÆ

BUDAPEST, 1958.

Rómer az epigrafus.

Amikor Rómer felirattani munkásságát röviden ismertetni kívánom, nem könnyű feladat e tudományágnak csak egyetlen magyar képviselőjéről beszélni; nemcsak azért, mert készülő tudománytörténeti dolgozatom eddig összegyűlt anyagából csak szemelvényeket tudok bemutatni, de azért is, mert önként kínálkoznék az alkalom arra, hogy legalább nagy vonásokban mindenkiről szó essék, aki Hegyericsi Jánosnak a XV-XVI. század fordulóján végzett gyűjtőmunkájától Rómer Flórisig akárcsak a legkisebb emlék közelésével is részt vett ebben a nagyfontosságú történelmi anyaggyűjtésben. Heggyősdésem szerint közöttük egy se volt olyan, aki ne lett volna tudatában annak, hogy a történelem számára menti meg az egyébként alkallódó adatokat. Neveiket mindenki ismeri, aki a Corpus Inscriptionum Latinarum magyarországi emlékekkel foglalkozó kötetait valaha is kézbevette.

Más kérdés, mennyire tudták értékesíteni adataikat a történetírás számára. Mikor gondoltak először arra, hogy sorpuszerű összeállításban mutassák be az emlékeket. Lehetne néhány ilyen példát is említeni egy-egy lelőhelyre, vagy éppen egy nagyobb gyűjteményre vonatkozóan már a XVIII. század végéről és a XIX. század elejéről. Az előbbi pl. Katancsich Mátyas Péter /1/, Schönwiesner István /2/, az utóbbit Haliczky Antal /3/, és Miller Jakab /4/ munkáiban találjuk meg. Erdélyben a 60-as évektől kezdve tervszerű gyűjtőmunkát végző Torma Károly már egy Corpus Inscriptionum Romano-Dacicarum /5/ megírását tűzi maga elé célul. Valamivel később Rómer a pannoniai kiadatlan köemlékek sorozatos közzétételét egy Corpus Inscriptionum Pannonicarum előmunkálataként említi. /6/ Nem sokkal ezután, egyik ismerkedésében írja: "elkerülhetetlenül szükséges lesz megismerkedni Brambach Vilmos Corpus Inscriptionum Rhenanarumával... amely éles bírálatával és tanulmányos jegyzeteivel mintegy előpéldányul szolgál nekünk..." De - lehangoltan folytatja - "ezen munkától mi fel vagyunk azáltal mentve: mert a porosz király védnöksége alatt serényen munkálkodó Istituto di Corrispondenza Archaeologica, roppant költséggel életbeléptetett munkával már megelőzött. Mindazonáltal lesz is, marad is még a hazában szerte szét elég kiadatlan sírírás, mérföldmutató, felirásos cserép és téglá, csak idő és ember kell hozzá, hogy a minket legközelebb érdeklő munkához legalább is kis pótléket irhassunk!" /7/ Hogy ilyen irányú előmunkálatok valóban voltak,

arról Hampel értesít bennünket 1871-ben, közölve, hogy a mintegy 273 darabból álló Corpus Inscriptionum Aquincensium kiadása elmarad. /8/ E meghiusult tervezetések után az első történeti célkitűzéssel megvalósult kiadvány az, amelyet Desjardins Ernest munkájának /9/ felhasználásával, részben vele közösen, Rómer Flóris tett közzé 1873-ban: A Magyar Nemzeti Múzeum feliratos emlékei címén.

Ez a könyv tizenkét esztendő kisobb-nagyobb jelentőségű gyűjtőmunka után a tudomány könnyebb hozzáférhetősége érdekében, nem latin magyarázatokkal, hanem magyar kísértő szöveggel jelent meg, ami teljesen megfelelt Rómernek, a régészet minden ágáról vallott és mindig következetesen meg is valósított célkitűzésének. Szólaltassuk meg Fraknói Vilmost erről a célkitűzésről: ... "az ő személyében - írja - az elvont feladatoknak élő, zajtalan munkásságban kielégítést találó igazi tudós frigyét kötött a népszerű agitátorral, aki mindenütt otthon érzi magát, mindenkinek a maga nyelvén tud beszélni és mindenkinek színvonalára leszáll, hogy őt után a saját magaslataira emelje." /10/

Ha nem is a nagy reprezentatív művel kapcsolatban, de hogy a tudomány népszerűsítését komoly feladatának tekintette, ez kiviláglik a "Magyarország földművelőihöz" intézett köriratából is, melyben a műemlékek megóvása, bejelentésére buzdít... így nem csak a mi nemzeti tudományunk fog gyarapodni - írja - hanem a külföld is ebbeli működésünket fogja és kell is, hogy méltányolja. És ez az érdem, hogy ezek így történnek, nem lesz egyedül a tudós buváré, hanem az összes nemzeté, az első tudóstól a legutolsó földművelőig." /11/ Ennek előkészítésére törekszik és a tudós kötelező felelősségérzetével írja: "Minél terjedtebb és tekintélyesebb a népies lap, annál nagyobb hiba vagy bűn, melyet feltületeskedés által elkövet; soha sem látszassék semmi csekélynek és figyelemre alig méltónak, mit a népek kezébe adunk - ha a népnek és korszerű felvilágosodásának valódi barátai vagyunk!" /12/

Az eredetileg természetvizsgáló akadémikus, aki a természet törvényszerűségeit éveken át tanulmányozta, 1861-ben már a történelem törvényszerűségeinek kutatására tér át, a kora adta lehetőségek közt. Szerevették ezt kortársai is. Fridrich István a történelem és archaeologia kapcsolatát fejtegetve felismeri azt az igazságot, hogy egyik a másik nélkül mindig egyoldalúságra vezet. Ennek tudatosítását úgy látja biztosí-

tótnak, ha a "dolog élére oly férfiak állandának, kik az archaeologia terén szerzett érdemeikért közteljesítéssel bírnak. Henszlmann, Römer, Ipolyi vannak - szerinte - erre hivatva. Nekik kell triumvirátust alkotni, hogy a nagy cél kivitessék". /13/ Ez mutatja, hogy Rómert a tett emberének és a tudományos haladás barátjának ismerték.

Az epigráfia sokféle és jelentékeny hasznát és érdekességét taglalja a MNM kémlékeinek vizsgálatán keresztül, s ennek kapcsán ismerjük meg a történetírás lényegéről alkotott véleményét is. Buzdítja a történészeket, hogy alkossanak "egy új tudományt", "mert a mai nap nem elégséges többé a történetíráshoz egyedül a könyveket lapozgatni, a poros okmányokat betűgöngyölni; - aki alapos monografiát akar írni, annak a műemlékeket szintén ismernie kell, melyek még ott is adnak felvilágosítást, ahol a fóliókötetek és pergamenek mélyen hallgatnak!" /14/ "A mai nap a történetírás már nem fér a régi szűk keretbe, amelyből a nemzetek és népek teljesen kiszorultak." /15/ A régészet feladatául tüzi ki, hogy a tárgyalt kor társadalmi viszonyaira fényt derítsen, s kivált a nyelvészetet és történelmet kutatásaiban gyámolítsa. Henszlmannal teljesen egyetértve hangsúlyozza, hogy a történelemnek mennyire szüksége van az archaeológiára, "ha csak nem akar csupa hadi és dinasztikus kronika maradni. A régiségtudomány buvárainak, ha csak a hazai földre szoritkoznak is, elég sikeres munka vár rájuk, mellyel nem csak a haza multjának egy-egy részletét megvilágíthatják, hanem a tudomány általánosabb érdekű kérdéseinek megfejtéséhez is hozzájárulhatnak."

/16/

Abban a szobában, melyben Römer egyetemi működését kezdte, ott állott az a szekrény, amely, a még Nagyszombatból hozott éremgyűjteményt foglalta magában. Rájta barokk keretben ez a felírás van: "Romulidum si prisca cupia monumenta videre, augustos nummos inspicere multa leges." Römer írásaiban ez gyakorlatiasabb kifejezésben így hangzik: "Ideje már egyszer, hogy az éremtan mintegy szolgálói állásából kibontakozván nálunk is a világtörténelem rokonává avattassék," hiszen "egy marok régi pénz egy-egy kötet a régi történelemből, sőt, néha több is, mert gyakran oly tényekkel, oly személyekkel ismertet meg, amelyekről egyéb írott műemlékeink mélyen hallgatnak." /17/ Nem is kétséges, hogy meglátása az epigrafiára is vonatkozik.

Római felirattal foglalkozó első közlése - bár már az 1859 évi

Győri Közlöny nagyon sűrűn hoz tőle cikkeket római s egyéb régiségekről - ott van a Győri Történelmi és Régészeti Füzetek első kötetében 1861-ben. Ugyanekkor az Archaeologiai Közleményekben is ír, s ettől kezdve minos év, amikor egyes darabokat ne közölne, vagy nagyobb, corpusszerű össze-foglalásokat ne adna mindaddig, míg peati, sok energiát kívánó életét a nagyobb kényelmet nyújtó vidéki élettel cseréli fel.

A Desjardingsnal közösen kiadott művön kívül megjelent korábbi, jelentősebb közlések felsorolásában ő maga állítja össze az általa publi-kált emlékek statisztikáját /18/ melyből kitűnik, hogy az Archaeologiai Közlemények és az Archaeologiai Értesítő hasábjain 1871-ig összesen 235 feliratot ismertetett. "Néhány római felirat, melyek közlésével azért si-tek, mert tudom, hogy ezáltal mások is buzditatnak...", /19/ s hogy szó-val és példával való buzditást a régészet és a haza szeretetéből fakadó kötelességnek érezte, azt e szavai legjobban bizonyítják: "Szégyen pirul-va olvastam nem régen külföldi lapokban azon szemrehányást, hogy Magyar-ország tudósai a római műemlékek tudományos kutatását és ismertetését e-gészen elhanyagolják és míg a nyugati műveltnemzetek ezen érdekes és fé-nyes történelmi korszaknak minden figyelmet szentelnek; míg egy hatalmas uralkodó embereit Európaszerte küldözgeti, hogy monumentális munkájához még hazánkban is adatokat keressenek; míg egy másik uralkodó egyik tudó-rát /20/, a tallérok ezrivel ellátva, ide menesztí, hogy a pannoniai fel-iratokat javítsa és hitelesítse; míg a kisebb haza e tekintetben oly fér-fiakkal bír /21/, akik a tudós külföldi társulatoktól igen hizelgő fel-szólításokkal megtiszteltetnek, a nagyobb haza tudósai ezen nagy és her-vadhatatlan babérokat nyújtó mezőn, melyen élnek és halnak; melyen minden léptükön a legnevezetesebb emlékeken keresztül botlanak - kárhozatos ál-mot alszanak; beelégelvé az, hogy a mult század előbajnokai követők nél-kül a zászlót elővitték és csak némileg mutatták meg azt, mit találhat a szemes kutató, ha keres, mit teremthet az ernyedetlen szorgalma író, ha pl. Katancsich megfoghatatlan türelmével és éles eszével; ^{tir} sajnos és szégyen, hogy a művelt külföld ezen nagyhirű munkákat inkább keresi és olvassa, mint mi; hogy ők a magyar tudományosság forrásából meritenek, míg nálunk sokan ezen források létéről is alig valamit tudnak!" /22/

Nem elégszik meg e hiba meglátásával, hanem a műemlékek kuta-

tása elhanyagolásának gyökereit keresi, s valódi okát egyrészt abban jelöli meg, hogy a nemzetek saját történelmüket és emlékeiket hátrékként tanulmányozni, háttérbeeszerítve "a klasszikus művek tanulmányozását." A másik ok a helytelen tanítási irányban keresendő, mert "a classikai irodalomból elégséges az, ha a reáltudományilag annyira emelkedett ifju meglehetősen tud egy-egy fejezetet fordítani. Ott, hol a classikai műveltséget csak olyan fokozatig kell vinnünk, ott, mondom, az sem lehet feltűnő, ha külföldiek bejönnek, hogy a hátramaradókat buzdítsák, tanítsák, vagy az előttünk fekvő kincseket közleményeikben saját pírításunkra, a nagy világ előtt kitárják." /23/

Maga tehát mindent megtesz a feliratos emlékek kutatása terén is. A fent említett évszámok azt látszanak bizonyítani, hogy Mommsen 1857 évi magyarországi tartózkodása és munkája hívhatta fel Römer figyelmét az epigráfira, de nehezen bírta elviselni, hogy a magyar régészeti anyagot külföldi tudós publikálja; 1862-től kezdve ez szinte minden írásában kifejezésre jut: "s ha szégyenpir nélkül eltűrhetjük, hogy ismét Mommsenek jöjjenek hazánkba a római feliratokat hitelesítőnek és birtokunkban lévő kincsek fölött bennünket felvilágosítandók!" /24/ E kifakadása nem kicsinyes, önszó cselemből, sem nem nacionalizmusból eredő. A Magyar Nemzeti Múzeum irattárában /25/ és a Széchényi Könyvtár kéziratárában /26/ őrzött gyér számban fennmaradt levelezése rávilágít Mommsen és Römer őszintén szívélyes kapcsolatára és arra a készségre, kölcsönös segítségnyújtásra a tudomány érdekében, mely minden igazi tudóst hazaszeretete mellett egyben nemzetközivé is tesz. Öntudatos harcosa ő a hazai régészeti anyag minél kiválóbb ismertetésének - e cél meghatározza magatartását. Minden tőle telhetőt megtesz tehát Desjardins munkájának lehetővé tételére és megkönnyítésére is úgy anyagi, mint erkölcsi vonatkozásban. /27/ Finoman és találóan jegyzi meg Hampel emlékbeszédében Desjardins munkájával kapcsolatban Römer állásfoglalását: "nemes önmegtágadással pártolta Desjardins javaslatát, hogy e gazdag emléktárt vele együtt közzéteszi", /28/ "jó! tudván, hogy az Acta Musei Nationalist - amelynek egyik utolsó kötetében jelent meg éppen a Nemzeti Múzeum kőemlékeit összefoglalóan ismertető, fennebb említett közlemény - nem lehet illendőbben feltámasztani, mint ezen az egész művelt világot érdeklő monumentális művel." /29/ Hogy e munkát maga Römer mennyire értékelte, kitűnik a Nemzeti Múzeum Igazgatóságához, a miniszterium már

kilátásba helyezett segélye iránti kérelemből, amelyből csak a legjellemzőbb mondatokat kívánom idézni: "Az eddig benyújtott táblázatok megfelelnek a kor... igényeinek; a szöveg maga messze hagyván az Acta Musei Nationalis csak 60-at számláló kezdetleges kísérletét, a mai kutatások színvonalán áll és a francia nyelvű szöveg által az egész tudós világ tulajdonává válhat." ... "és ha azon tudományos hasznot vessük is tekintetbe, hogy ezen közlemény által a külföld jelesebb muzeumaival irodalmi esereviszonyba is léphetünk, a részletezett összeg bizonyosan nem fog túlzottnak tetszeni." Ez a mondat is mutatja, mit jelentett egy, azelőtt még csak el sem gondolt idegen nyelvű kiadvány megjelenése. Tudtunkkal ez volt az első komoly külföldi tudományos kapcsolata a Nemzeti Muzaeumnak. - Kéri a beadvány mielőbbi felterjesztését, hogy az "utalványozás után a nyomda igazgatóságának a kéziratot a rajzokkal tüstént átszolgáltassam - és a nemzeti irodalomnak díszére válandó, bár fáradságos és hosszú időt igénylő munkát megkezdhessük." /30/ Így jött létre 1873-ban a magyar könyvnyomdászat négy századik évfordulója alkalmából Desjardins francia munkája, melyet azután Römer "magyarított, bővített és külön pótlékkal ellátott."

A korabeli kritika Desjardins művét kegyvesztetlenül fogadta a magyar kiadás érdemeit, előnyeit azonban készséggel elismerte, úgy szólván új feldolgozásnak tekintette. Desjardins gyakran hiányos leírását, hibás olvasásait és helyt nem álló magyarázatait Römer átdolgozta, javította, sőt, kb. 150 új emlék leírásával bővítette. A szűkös anyagi körülmények azonban ez alkalommal sem tették lehetővé a Römer féle kiadás képanyagának bővítését, annak ellenére, hogy mindenki tisztában volt vele, hogy a munka "hivatva lesz a külföld előtt hazai tudományosságunk állását és haladását feltüntetni." /31/ Különösen ki kell emelnünk a francia kiadással szemben a leírások és leírások körülmények lelkiismeretes, gondos pótlását, helyreigazítását, mert ezáltal a köveknek, mint hiteles történelmi tanuknak értéke megszilárdult.

A francia szöveg megjelenése után megjelent Mommsen féle Corpus Inscriptionum Latinarum III. I-II. része a kétes feliratok olvasásában, de különösen az irodalom kiegészítésében nagy segítséget jelentett Römernek - saját bevallása szerint is. Mommsent az epigráfia nagymesterének nevezi és a Desjardins által a Republique Francaise-ben, valamint az Augsburger Allgemeiner Zeitungban közzétett támadó cikk megítélésében a tudomány és

igazság álláspontjára helyezkedett. /32/

Nem beszéltünk még a mű tulajdonképeni céljáról de - gondolom - leghelyesebb lesz, ha ezt Rómertől idézzük: "a muzeumi kőemléktár tudományos élvezetéhez ne csak kalauza, hanem nélkülözhetetlen kísérője is mindazoknak, kik az óvilág nagy nemzetének hazánk területén való működéséről és viszonyairól biztos adatokat keresnek, legyen tárháza és segédkönyve minden tanodának, melyben a latin nyelvet gyakorolják és a római történetet előadják." /33/

A korabeli kritika megnyugvással veszi tudomásul a mű kaposán, hogy "Mi is végre fölismertük azon természetes kötelességünket, hogy a nagy világbirodalom történetének ama részét, melynek mai hazánk területe szolgált színhelyül, elsősorban mi tartozunk művelni és földeríteni." /34/

1862 óta, mint a muzeumi szakbizottság jegyzője, 1869 óta, mint muzeumőr fáradhatatlanul harcolt, dolgozott egy használható, a nemzeti vagyont méltóképen őrző, korszerű muzeumi lapidárium felállításáért, mely természetes előzménye és követelménye volt a tudományos munka lehetőségének és a mű megjelenésének. Hogy fogalmat alkothassunk a reávaró feladat nagyságáról és nehézségeiről, röviden vázolni kell az addigi állapotokat.

Mommsen első gyűjtőútja /1857/ alkalmával szegényletes helyzet uralkodott a feliratok táján; a kövek raktárban heverték - sok írására fordítva úgy, hogy a vendég tudós többszöri eredménytelen kérése után az Akadémia alnökkénél, Eötvös Józsefnél emelt panaszt, hogy "legfontosabb műemlékeknek ily állapotban tartása az egész nemzetnek gyalázatára válik." /35/ Több, mint egy évtized telt el Mommsen ittléte és Römer muzeumőri kinevezése között, de ezalatt az idő alatt jelentős változás, az állandó tervezé-
tésen kívül nem történt. Végül is, "az igazgatóság látván, hogy ha már hazánk kevés érdekeltje előtt lehetna is ezen állapotot takargatni, de tartani kell a külföldi tudósoktól" és az állandóan gyarapodó, most már 600 darabot meghaladó gyűjtemény rendezésére komoly lépést tett. /36/ 1870-ben már elfogadhatóbb a kőemlékek elhelyezése, mely munkálatokban Römer is közreműködött. A célszerű felállítás két sarkpontja: hogy a látogató, közönség figyelmét felhívjuk a kincsekre és a megtekintését megkönnyítsük, a másik, hogy a felállításnál okvetlenül tudományos szempontok érvényesüljenek. Pl.: "A helynek lehető kimélése mellett, a kronologikus sorrend" - "valamint a kö-

vek régészeti becsének megsértése nélkül; tehát a kövek a falhoz támaszkod-
 janak és vaspántokat pedig csak a legszükségesebb esetekben szabad alkal-
 mazni." "A kőemlékek befalazási korszaka, mint romboló, már régen megszűnt,
 mely kivált tudományos intézetben többé meg nem ujítható" - veszi át Erdy-
 től a helyes meglátást. Kertbe egyedül azon kőemlékek állíthatóknak fel é-
 pitett talapzatra, fák közé, melyeken irás vagy nem volt, vagy elkopott és
 melyekben sem az idő, sem a karcolás többé kárt ugy sem tehet. /37/

Ugy látszik, hogy anyagi nehézségek ellenére is a tudományosság -
 ban haladottabbak a magyar régészek, s az ilyen irányu önértzet halványan bár,
 de kicaendül Römer szavaiból, mert amikor a falállításához szükséges költsé-
 gek híjával a budai helytartótanácsoshoz fordultak, ez ügygel kapcsolatban
 ezt írja: "Ugy látszik, hogy a budai helytartótanács előtt a bécsi császá-
 ri könyvtár szerencsétlen előmintája lebegett és nem örvendhetünk eléggé,
 hogy ezen terv végre nem hajtatott. /38/

A kőemlékek felbecsülhetetlen történeti értékét felismerve, bár-
 mennyire is csakély volt az intézet pénzereje, szem előtt tartották az idő-
 járás elleni megvédésüket és az állandó felügyeletet.

A kőemlékek között eddig csak a mostohagyermek szerepét betöltő
 felirás-nélküli faragványokra ugyancsak Römer hívta fel először a figyel-
 met. A szobrok, domborművek, építészeti részletek - írja - szintén annyi
 beccsel bírnak, mint a sok fogadmányi oltár, vagy siremlék, melyek törté-
 nelmi fontosság hiányában egyedül magánszemélyek neveit örökíthették. És hol
 az írott munkák mélyen hallgatnak, igen élénken szólnak az emlékek nem csak
 szóval, hanem képekkel is. A barbár faragványok is sokkal élénkebben adják
 elő a tárgyakat, mint a durva vésetű felirások. /39/ Gyűjti őket, s a könyv
 megjelenésekor annak a reményének ad kifejezést, hogy nemsokára "a másik,
 semmivel sem kevésbé érdekes, sok tekintetben nagyon sajtósági kiadvány,
 mely a római pannoniai faragványokat és szobrászati műveket foglalandáná,
 követhesse."

A nagy mű megjelenése után is, 1875-ben, ismerteti az újabb fel-
 iratos köveket, melyeknek száma mintegy 50 darabot tett ki.

Az elmondottakból világosan látszik, hogy nyuljunk bár a régészet-
 nek a természettudományoktól - eredeti studiumától - valóban legtávolabbi
 részéhez, ahhoz, ahol már a feliratok beszélnek a történelem eseményeiről,
 Römer kezét mindenütt ott látjuk. Ma - amikor sokkal nagyobb, de az eredeti

elgondolást soha sem érintő, tudományos igényeket támasztunk a római emlékkövek értékelésében – sem kívánunk egyebet, mint amit tőle kívánhattak: azon a szinten művelni az epigráfia tudományát, amelyet a kor megkövetel. Példája a változott viszonyoknak megfelelően – ezen a téren is követendő!

Kanossay Margit.

- 1/ Katancsich Math. Petrus: Specimen philologiae et geographiae Pannoniarum in quo de origine linguae et literatura croatorum simul de Sisciae Andantoni, Neviduni Postovionis urbium... /Zagrabiae 1795/ 228.

Katancsich Math. P.: Istri adcolarum geographia vetus e monumentis epigraphicis, marmoribus, numis, tabellis eruta et commentariis illustrata. I-II., /Budae 1826-1827/ 572.

Ueber das römische Quadriburgium bei Belye im Baranyer Comitatu. Zeitschrift von und für Ungarn /1803/ 294-295.

Dissertatio de columna milliaria ad Eszekum reperta. /Eszekini 1782/ 122.

- 2/ Schönwisner Stephanus: Itineris Taurino ad leg. XXX. et commentarii geographici pars II ... Accedunt selecti lapides literati Pannoniae Romanae, speciatim qui ad eiusdem ripam reperti sunt. /Budae 1781/ 318.

Antiquitates et historia Sabariensis ab origine usque ad praesens tempus libri novem. /Pestini 1791/ 384.

De rudoribus laconici caldarique Romani et nonnullis aliis monumentis in solo Budensi partim hoc primum anno MDCCCLXVIII repertis partim nondum vulgatis liber unicus. /Budae 1778/ 234.

Abhandlung über einige römische Meilensäulen, welche bei dem Dorfe Promontorium entdeckt worden. Ung. Magazin. III. /1773/ 60-90.

- 3/ Halitzky Antal: Szombathelyi római régiségek. Tudományos Gyűjtemény /1823/ XI. 3-18.

Rövid értekezés egy hidvárról /de munimento pontis/ mely a pesti Duna parton a régi római Aquincum, a mostani Ó-Budának általellenében állott, és némely Vicentia névvel megkülönböztetett téglákról, melyek az említett hidvárnak omladékaiban találtak. Tudományos Gyűjtemény/1820/ III. 9-26.

Némely római emlékkövekről. Tudományos Gyűjtemény /1824/ III. 3-30.1. IV. 3-19.

Rövid értekezés Salonai Juno-isten-asszonynek kisdéd rézképéről /statuájáról/. /Buda 1816/ 12.

- 4/ Halitzky Antonius – Miller Jacobus F.: Sexagena inscriptionum quae ex monumentis Romanorum in horto Musei Nationalis Hungarici publice expo-

- sitis transumptae sunt. Acta litteraria Musei Nationalis Hungarici I./Buda-
dae 1818/ 204-278.
- 5/ Torma Károly: Római feliratok Erdélyből. AK 3 /1863/ 141.
 - 6/ Rómer Flóris: Pannoniai újabb kiadatlan latin feliratok. AK 3 /1864/ 47.
 - 7/ Rómer Flóris: Adalék a magyar régészeti irodalomhoz. AK 7 /1868/ 158.
 - 8/ Hampel József: Aquincum történetének vázlata. AK 8 /1871/ 158.
 - 9/ Desjardins Ernest: Monuments épigraphiques, Musée National Hongrois./Bp.
1873/ 140.
 - 10/ Fraknói Vilmos: Rómer Flóris emlékezete. Sz. /1891/ 177.
 - 11/ Rómer Flóris: Archaeológiai mozgalmak. Magyarország földművelőihöz! AK 6
/1866/ 204-207.
 - 12/ Rómer: AK 7 /1868/ 205.
 - 13/ Fridrich István: Régi indítvány archaeológiánk ügyében. Arch.Ért. 7/1873/
199-208.
 - 14/ Kisebb közlemények AK 8 /1870/ 70.
 - 15/ Rómer Flóris: Desjardins Ernő és a nemzeti muzeum kémlékei. Arch.Ért.
5 /1871/ 223.
 - 16/ Rómer: AK 6 /1866/ 116, 194.
 - 17/ Rómer Flóris: A Bakony-Szombathelyi érem-kincsről. AK 5 /1865/ 112-113.
 - 18/ AK 10 /1875/ 24.
 - 19/ Rómer: AK 3 /1863/ 154.
 - 20/ Mommsen, Theodor.
 - 21/ Torma Károly.
 - 22/ Rómer: AK 5 /1865/ 111.
 - 23/ Rómer: AK 5 /1865/ 111.
 - 24/ Rómer Flóris: A Buda környékén felásott római sírokról. AK 4 /1864/ 124.
 - 25/ Rómer megbízásából Hampel levele Mommsenhez. Bp. d.n. - Fleischmann Jenő
levele Hampelhez. Esztergom 1874 aug.19. - Kosztka Károly mérnök le-
vele Hampelhez. Komárom 1874 aug.10.
 - 26/ "Mommsen levele Rómerhez" címszó alatt tévesen nyilvántartott levél. Ró-
mer észak-európai /Németországban át/ tanulmányútja /1. Arch.Ért. 9./1875/
9./ miatt Mommsen e levelet Hampelnek írta, melyben újabb magyarországi
útját jelzi. Charlottenburg 1874 szept.3.
 - 27/ Rómer felterjesztése a VKM-hoz 1871 jul.19, 1872 aug.1.
Rómer felterjesztése a MNM Ig-hoz 1872 jul.12, 1874 jun.13.
Rómer: Arch.Ért. 5 /1871/ 222-227.
 - 28/ Hampel József: Rómer emlékezete. MTA Emlékbeszédék. VI.3./1891/ 32.
Desjardins levele Rómerhez. Paris 1871 jul.8. /másolata a MNM irattárá-
ban./

- 29/ Rómer: Arch.Ért. 5 /1871/ 222-223.
- 30/ MNM irattára: 1872 július 12.
- 31/ Békessi: BpSz /1875/ 7 201.; Sz /1874/ 588-589.
- 32/ Rómer: Pester Lloyd 1874.
- 33/ Desjardins E.-Rómer Flóris: A Magyar Nemzeti Múzeum római feliratos emlékei. /Bp.1873/
- 34/ Békessi: BpSz /1875/ 7 201.
- 35/ Rómer: ArchtÉrt. 5 /1871/ 231.
- 36/ Rómer: Arch.Ért. 5 /1871/ 231-235.
- 37/ Érdy János: Arch.Ért. 5 /1871/ 230.
Érdy János: Régiségtani Közlemények. /Pest. 1858/ 27.
- 38/ Rómer: Arch.Ért. 5 /1871/ 229.
- 39/ Rómer: Arch.Ért. 5 /1871/ 226.
Rómer: AK 4 /1864/ 63.

ACTA NOVA MVSEI NATIONALIS HVNGARICI.

ACTA NOVA MVSEI NATIONALIS HVNGARICI.

A

TOMVS I.

MAGYAR NEMZETI MUZEUM

INSCRIPTIONES

RÓMAI

FELIRATOS EMLÉKEI. MONVMENTORVM

ROMANORVM

DESJARDINS ERNŐ

FRANCOZA SZÖVEGÉT

A VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI MAGYAR KIR. MINISZTER NECHAGYÁSÁBÓL

NYOMATOTTVA, MÉRTESEN ÉS EGLEN NYOLCZAL KÖZMÉRTESEN

DR. RÓMER-FLÓRIS.

IN BVDAPEST.

EIVSDEM MVSEI NATIONALIS

AZ ALBERTTYPPIAI TÁBLAK BESZÉDES SÁNDORTÓL VALÓK.

AZ ELTÁRSÁVAL ÉS MÓT TÁRSÁVAL.

BUDAPESTEN, MDCCCLXXIII.

NYOMATOTT A MAGYAR KIRÁLYI EGYETEMI KÖNYVNYOMDÁBAN.

KAPMAYÓ BUDAPESTEN.

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM ÉRTELMEZÉSÉBŐL, DE A HUNGARICAE UNIVERSITATIS HVNGARICAE

BUDAPESTINI.

EX TYPOGRAPHIA REGIAE UNIVERSITATIS HVNGARICAE.

MDCCCLXXIII.

Rómer-Desjardins: A Magyar Nemzeti Múzeum római feliratos emlékei. 1873.

X.

CONGRÈS INTERNATIONAL

D'ANTHROPOLOGIE ET D'ARCHÉOLOGIE

PRÉHISTORIQUES

RÉSULTATS GÉNÉRAUX

DU

MOUVEMENT ARCHÉOLOGIQUE

EN HONGRIE

COMPTE-RENDU

DE LA

HUITIÈME SESSION À BUDAPEST

1876

SECOND VOLUME

I. PARTIE

RÉSULTATS GÉNÉRAUX

BUDAPEST

EDITION DU MUSÉE NATIONAL HONGROIS

1878

Rómer nagy összejelölalása az 1876. évi VIII. nemzetközi őstérészeti kongresszus jelentésében. 1878.

AVANT LA VIIIe SESSION DU CONGRÈS INTERNATIONAL D'ANTHROPOLOGIE ET D'ARCHÉOLOGIE PRÉHISTORIQUES A BUDAPEST 1876

PAR LE SECRÉTAIRE GÉNÉRAL

LE DOCTEUR FRANÇOIS FLORIAN ROMER

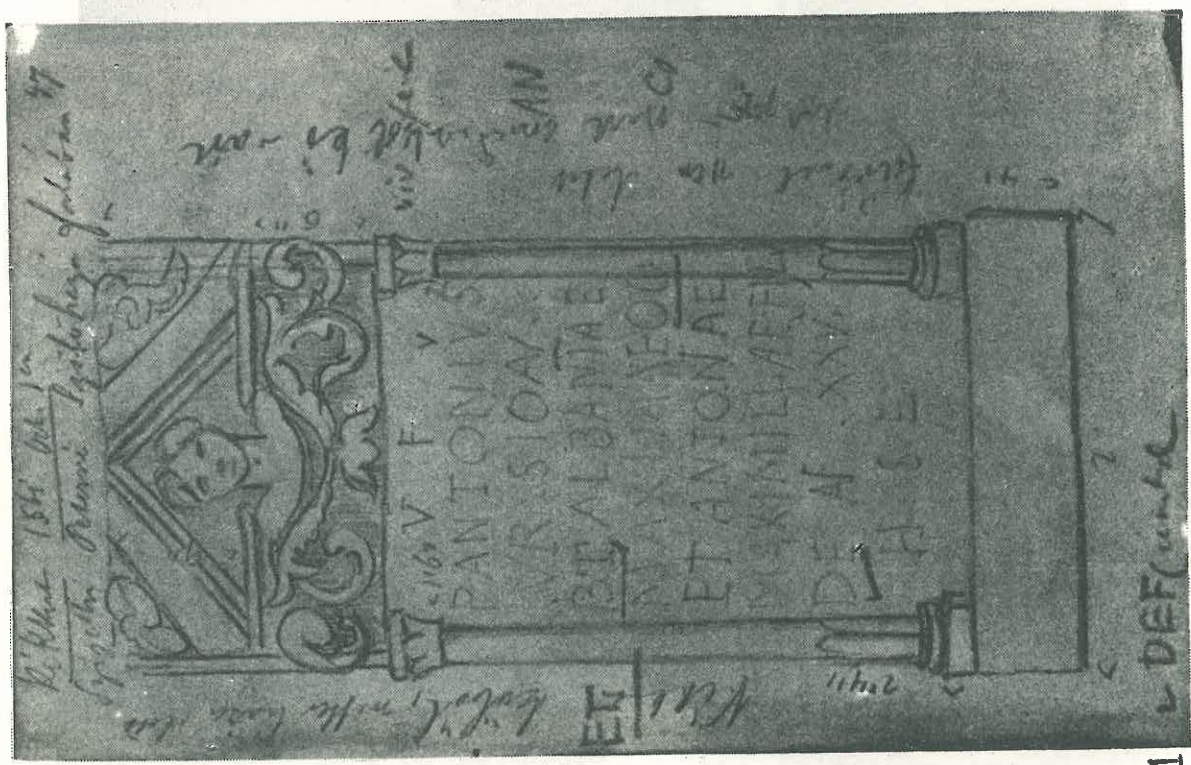
CHANOINE DU RITE LATIN A MAGYAROD
AUXÉ MITRE DE SAINT JEAN-BAPTISTE DE JAKOBI, CONSEILLER ROYAL, CHEVALIER DE LA COURONNE DE FER,
MEMBRE DE L'ACADÉMIE HONGROISE DE SC. ET C.

AVEC UNE CARTE, DEUX PLANCHES ET 119 FIGURES.

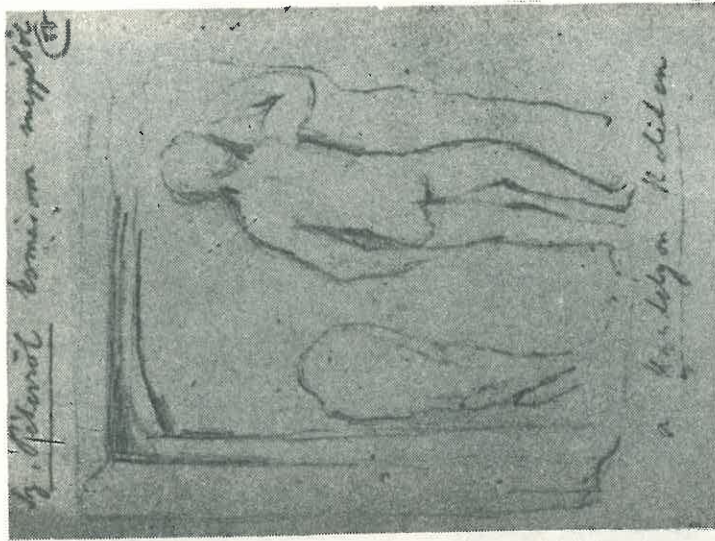
BUDAPEST

EDITION DU MUSÉE NATIONAL HONGROIS

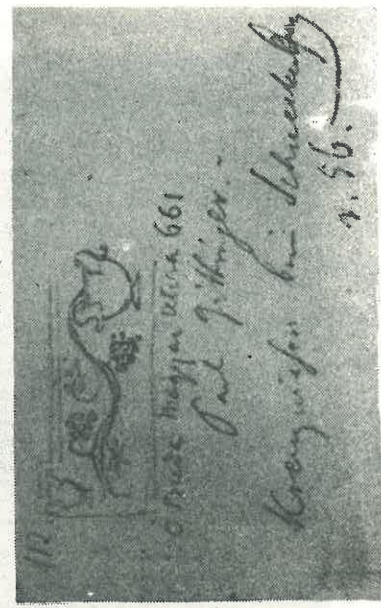
1878

1

2

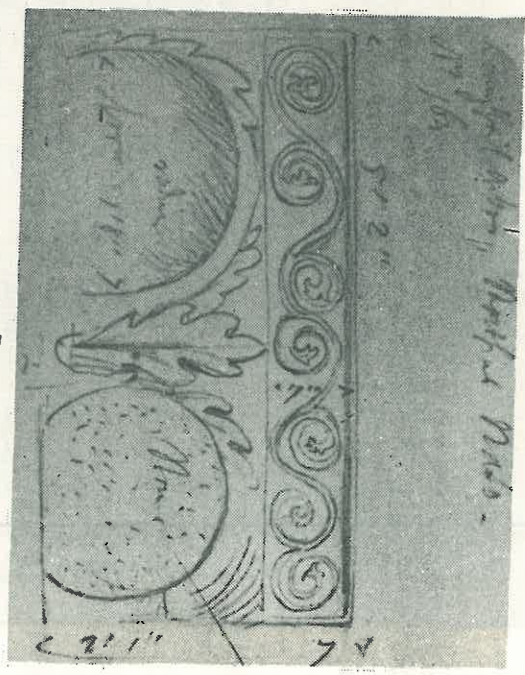

3

Rajzok Rómer jegyzeteiből.

4

5

6

Rajzok Rómer jegyzetéből.